

2. Дорошкевич А. С. Суспільство споживання: морально-соціальні наслідки [Електронний ресурс] / А. С. Дорошкевич. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/suspilstvo-spozhivannya-moralno-sotsialni-naslidki/viewer>.
3. Жан Бодріяр. Симулякри і симуляція. Переклав з французької Володимир Ховхун ., – Київ. Видавництво Соломії Павличко “ОСНОВИ”, 2004.
4. Савонова Г. І. Спокуса злом суспільства споживання у філософії Ж. Бодріяра: етичний рудимент / Г. І. Савонова. // Гілея. – №146. – С. 104–108.
5. Семко Я. С. Філософія споживання як константа життя сучасного суспільства / Яна Сергіївна Семко // Перспективи. Соціально-політичний журнал. – 2022. – № 1. – С. 88–93.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВУ ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Юлія Котова

здобувач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ірина Ткаченко

старший викладач кафедри філософії

та педагогіки професійної підготовки

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сьогодні вже немає необхідності доводити спеціально, що кризові ситуації в різних сферах життя суспільства й у суспільстві в цілому загострюють проблеми соціалізації молоді, оскільки ставлять під загрозу відтворення як існуючих суспільних структур, так і відтворення окремо взятих індивідів і особистостей. У цих умовах підвищується актуальність наукових

досліджень як самого процесу соціалізації, так і окремих факторів, які впливають на його успішність і насамперед - освіта.

Труднощі й відхилення, що виникають у процесі соціалізації підлітків, у цей час ускладнюються тими кардинальними змінами, які відбуваються в суспільстві, змінами, що стосуються всіх сторін навколишньої дійсності – політичної, економічної, моральної. Зміни, що відбуваються в суспільстві, трансформували зміст норм і цінностей, що здавалися стійкими й укоріненими в суспільній свідомості. Кардинальний і суперечливий характер змін, що відбувалися, й що відбуваються в цей час, привів до появи невизначеності в соціальних очікуваннях людей і амбівалентності в їхньому відношенні до ціннісних орієнтацій і норм. Наслідком цього стали негативні зміни в змісті соціальної ідентичності старшого покоління, і, як наслідок, складності, що виникають у процесі трансляції норм і цінностей поколінню підростаючому [3].

У свою чергу, інститути соціалізації, впливаючи на особистість, зустрічаються із системою впливу, яка задається великою соціальною групою, зокрема за допомогою традицій, звичаїв, звичок, способу життя. Від того, який буде та рівнодіюча, яка зложиться із систем таких впливів, залежить конкретний результат соціалізації.

Соціалізацію не можна ототожнювати з розвитком особистості, який відбувається поза суспільством. Соціалізацію також не можна зводити й до виховання. Безперечно, суть виховання полягає в побудові таких взаємозв'язків дітей із суспільством, які забезпечують їхню соціалізацію. [1]

Резюмуючи вищесказане, спробуємо дати розширене визначення соціалізації. Соціалізація – це складний безперервний процес, що протікає на біологічному, психологічному й соціальному рівнях, при яким, з одного боку, потреби окремо взятої особистості адаптуються до потреб суспільним (або відкидаються нею). Причому адаптація носить не пасивний характер, що приводить до конформізму, а активний, при яким індивід добровільно й творчо вишиковує свою роль у суспільстві, розбудовуючи й удосконалюючи при

цьому людську природу на рівні генетичної пам'яті. З іншої, суспільство формує норми моралі й поведінки, педагогічно доцільні форми гуртожитку, відносини між людьми в сім'ї, школі, у загальноосвітніх установах, в інший навколишньої людини соціальному середовищу.

Таким чином, «соціальну активність підлітка» варто розуміти як складний процес оволодіння ним соціокультурними цінностями у взаємодії з навколишнім світом, що й проявляється в єдності когнітивного (Ю. Аксьонова, Є. Голубєва, Ж. Піаже, В. Юркевич), мотиваційно-ціннісного (О. Бодалєв, О. Запорожець), діяльнісно-творчого (Є. Ануфрієв, В. Силе), рефлексивно-оцінного компонентів (В. Вечніков, І. Кін, І. Семенов).

Аналізуючи підходи у розвитку соціальної активної підлітків, як основний варто виділити соціокультурний підхід. Соціокультурний характер освіти й педагогічної діяльності (Г. Гайсіна, М. Дуранов та ін.) є важливим показником якості додаткової освіти, її результатом, що прямо залежить від освітньо-виховного середовища установи.

При цьому гармонійний розвиток особистості підлітка може бути забезпечений тільки при взаємодії педагогів, родини й установ додаткової освіти, оскільки вони являють собою єдину соціальну систему і мають можливість забезпечити ефективну взаємодію з посиленням на системний підхід (Аристотель, Платон, Б. Спіноза, А. Богданов, Н. Вінер, Л. Виготський та ін.).

Особистісно-орієнтований підхід ставить у центр освітньо-виховної системи особистість того, кого навчають, розвиток його індивідуальних цінностей (Н. Нечаєва, В. Серікова та ін.). Концептуальні основи даного підходу відбиті в положеннях наступних теорій: ідеї гуманізму (В. Сухомлинський, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.); педагогічна підтримка (О. Газман, В. Бистрова й ін.); ідеї розвитку особистості (Л. Виготський, А. Леонтьєв та ін.). [4]

Особливості проявів підліткового віку визначаються конкретними соціальними обставинами, і, насамперед, зміною місця дитини в суспільстві,

коли підліток суб'єктивно вступає в нові відносини зі світом дорослих, що становить новий зміст його свідомості, формуючи такий психологічний новотвір цього віку, як самосвідомість. [4]

Цивілізація ХХ століття яскраво демонструє суперечливість основних тенденцій розвитку. З одного боку, в усе більшому ступені проявляється дегуманізація людських відносин. Ситуація збільшується різкою зміною орієнтирів і спрямованості суспільності розвитку, викликані прагненням відразу модернізувати українське суспільство. Нерозуміння суті змін, кардинальне зламування звичної системи цінностей народжує в людей почуття страху й непевності, втрати відчуття повноти й свідомості життя, стабільності й звичних соціальних орієнтирів, що приводить до серйозних особистісних і соціальних деформацій. З іншого боку, у сучасному світі, надскладному по своєму обладнанню й надпотужному по своїх можливостях, зростає значимість особистості як суб'єкта соціальних відносин. [1]

У сучасному суспільстві професійна школа виконує ті завдання, які на інших етапах розвитку суспільства виконували кілька соціальних інститутів (наприклад сім'я, неформальні дитячі організації й об'єднання і т.д.). Заклад професійної (професійно-технічної) освіти як би виступає в ролі механізму (фактора, умови й т.п.), що здійснює первісну диференціацію суспільства, що формує соціальний статус людини, що допомагає йому адаптуватися до різних соціальних умов. Система освіти є одним з найважливіших факторів стабільності суспільства, соціальним регулятором відносин між суспільством і навчальним закладом, тому що як зміст освіти формується під впливом суспільства, так і суспільство змінюється під впливом освіти.

В останні десятиліття зміни в характері навчання відбуваються в контексті глобальних освітніх тенденцій, які одержали назву "мегатенденції". До них належать масовий характер освіти і його безперервність як нова якість; значимість як для індивіда, так і для суспільних очікувань і норм, орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація навчання на

особистість, що вчиться, забезпечення можливостей її саморозкриття. Найважливіша риса сучасного навчання - спрямованість на те, щоб готовити учнів не тільки пристосовуватися до ситуацій соціальних змін, але й активно освоювати їх. Ці освітні орієнтири до початку 90-х років одержали міжнародне визнання як робочі орієнтири в багатьох програмах ЮНЕСКО політичних, психологічних і т.д. [2]

Найважливішою закономірністю процесу соціального розвитку особистості я вважаю наявність у ньому двох протилежних тенденцій - типізації й індивідуалізації. Тенденції ці по-різному проявляються на тих або інших стадіях соціального розвитку й у різних індивідів. Різноманітні види стерео типізації, формування заданих групою й загальних для її членів соціально-психологічних властивостей і т.п. служать прикладами першої тенденції. Прикладами іншої є нагромадження людиною індивідуального досвіду соціальної поведінки й спілкування, вироблення свого відношення до запропонованих йому ролей, формування особистісних норм і переконань, систем змістів і значень і т.д. Соціалізація враховує лише першу тенденцію, але тільки комбінація обох тенденцій приводить до формування активної життєвої позиції людини.

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти виступає для підлітка першою й основною моделлю соціального світу. Саме цей досвід допомагає освоювати ті закони, по яких живе дорослий мир, способи існування в границях цих законів (різні соціальні ролі, міжособистісні відносини й ін.). Передача відбувається не тільки й не стільки на лекційних уроках і професійних практиках, через публічні виступи й задушевні розповіді мастерів, скільки всією атмосферою життя училища, нормами, по яких воно живе. Тільки при взаємній відповідності змісту життя навчального закладу (пов'язаному з тем, як колектив учителів розуміє мети освіти взагалі, свого училища та ін.) і обраних організаційних форм можна говорити про усвідомлений підхід до професійної школи як до інституту соціалізації. [3]

Неузгодженість цих складових може привести до різноманітних негативних наслідків, сприяти формуванню "подвійної моралі", запереченню нормативної поведінки взагалі, соціальної апатії й ін.

Необхідно розвести два соціально-психологічні завдання заклада професійної (професійно-технічної) освіти як інституту соціалізації. Перша - засвоєння учнями нормативної поведінки, друга - побудова власної позиції, свого відношення до засвоюваних норм і цінностям.

Підліток повинен уміти включатися в існуючі соціальні зв'язки, підкорятися складеним нормам і правилам, але в той же час дуже важливою виступає позиція порівняння існуючих нормативних систем і побудова своєї власної життєвої позиції. Не поглиблюючись у психолого-педагогічні тонкощі, відзначимо, що одним з наслідків наших міркувань є вимога створення для учнів умов обов'язкового порівняння різних життєвих позицій (ціннісних систем) і реального їхнього вибору.

Література

1. Беспалько, О. В. Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Беспалько. – К. : Центр учбової літ., 2009. – 208 с.
2. Соціальна робота [Текст] : підручник / за ред. професора А. Й. Капської. – К. : ЦНЛ, 2006. – 468 с
3. Радул, В. Культура та соціалізація особистості / В. Радул // Рідна шк. – 2018. – № 1-2, січень-лютий. – С. 8-12
4. Ткаченко І.В. Засади розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах України. Збірник наукових праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов.ред.) та ін.]. - Запоріжжя, 2013. - Вип. 31 (84). - 604с., С.369-375.